

Ondersteuning en certificering van digitaal leren voor laagopgeleiden

Kaders voor een digitale leer- en oefenomgeving

Onderzoekssamenvatting

© WWW.TOMCARTOON.BE

Drs. Maurice de Greef
Onderzoeker, Adviseur en Trainer Artéduc
In opdracht van Stichting Expertisecentrum ETV.nl
Met medewerking van drs. Ella Bohnenn

April 2011

***"Education
as a transformational journey"***
Daloz (1986)

© 's-Hertogenbosch: Artéduc

Drs. Maurice de Greef

Met medewerking van drs. Ella Bohnenn

En dank aan Mieke van Groenestijn, Mieke de Haan en Inge van Baalen

Onderzoeksvragen en -antwoorden: Een gefaseerd antwoord op ondersteuning en certificering bij digitaal leren

Het onderzoek naar de leer- en oefenomgeving van digitaal leren voor laagopgeleiden met een respons van N = 884 (deelnemers en docenten) bestaat uit verschillende fasen, waarbij kwalitatief en kwantitatief onderzoek zijn gecombineerd.

De gefaseerde onderzoeksaanpak en de bijbehorende methode worden toegelicht in bijlage

1. Dit onderzoek naar ondersteuning en certificering bij digitaal leren behelst twee hoofdvragen, te weten:

1. "Waarom moet ondersteuning voor digitaal leren voor laagopgeleiden voldoen om een succesvol leerresultaat van digitaal leren te kunnen behalen?"
2. "Waarom moet online-certificering voldoen om op valide en realistische wijze succesvolle leerresultaten van digitaal leren te kunnen certificeren?"

2.1 Ondersteuning

Het onderzoek naar ondersteuning bij digitaal leren voor laagopgeleiden moet uiteindelijk inzage geven in welke ondersteuningsvormen voor digitaal leren geschikt zijn.

Ondersteuningsvormen in de breedste zin van het woord. Er wordt in kaart gebracht wat de digitale leeromgeving naast het reeds aanwezige oefenmateriaal in moet houden en wat voor elke component van de leeromgeving belangrijk is.

Eerste onderzoeksvraag is dan ook:

1.1: "Welke factoren van online ondersteuning zijn belangrijk voor een succesvol leerproces van digitaal leren bij laagopgeleiden?"

Antwoord:

Uit het onderzoek blijkt dat met name de inhoud van het programma, de rol van de begeleider, de leercontext en de mate van zelfsturing moet worden afgestemd op de laagopgeleide leerder. Dit kan door rekening te houden met een samengesteld "eisenpakket" (zie tabel 26, hoofdstuk 7).

Onderzoek van De Greef (2009b) toont aan dat de rol van de begeleider tijdens leren belangrijk kan zijn bij het verkrijgen van goede leerresultaten. Binnen het concept van "digitaal leren" is de rol van begeleider een heel andere dan de begeleider bij de meeste "klassieke" vormen van leren. Vraag is waar het verschil in zit en welke competenties een begeleider moet hebben om deelnemers tijdens "digitaal leren" de gewenste begeleiding te geven die tot succesvolle resultaten leidt.

De tweede onderzoeksvraag luidt:

1.2: "Welke competenties heeft de begeleider van het digitale leerproces nodig om het leerresultaat van de laagopgeleide deelnemer succesvol te kunnen laten zijn?"

Antwoord:

Samenvattend is de begeleider van digitaal leren een begeleider die naast vakinhoudelijke competenties een aantal didactische en pedagogische vaardigheden bezit (zie tabel 5, paragraaf 5.3.2). Zijn of haar rol is die van expert en mentor, waarbij het geven van persoonlijke aandacht als mentor het meest belangrijk is voor mensen met een lage vooropleiding. Hierbij geeft de begeleider feedback, draagt nieuw(e) kennis en oefenmateriaal aan, geeft persoonlijke begeleiding en antwoord op vragen (zie paragraaf 5.3).

Het is denkbaar dat de begeleider in een leercontext van digitaal leren een belangrijke rol zal spelen. Vraag is in welke leercontext met bijbehorende randvoorwaarden van digitaal leren de meest optimale leerresultaten behaald kunnen worden. De derde onderzoeksvraag luidt dan ook:

1.3: "Welke randvoorwaarden van ondersteuningvormen bij digitaal leren dragen bij aan een positief leerresultaat voor de deelnemer?"

Antwoord:

1. Inhoud programma

Voor laagopgeleiden wordt duidelijk dat het programma pas goed is, als het voorbeelden geeft gerelateerd aan hun dagelijks leven en als ze beter leren werken met internet en dat vooral op hun eigen manier doen (zie paragraaf 5.2).

2. Rol van de begeleider

De begeleider is een expert en mentor, maar veel minder een facilitator of veranderkundige die ondersteuning biedt in het toepassen van het geleerde in het dagelijks leven. Voor de specifieke vaardigheden en competenties zie het antwoord op onderzoeksvraag 1.2.

3. Leercontext

Voor de laagopgeleiden wordt duidelijk dat zij de voorkeur geven aan zelf thuis leren, met uitzondering van het laagste vooropleidingsniveau. Zij zien (gevolgd door de overige laagopgeleiden) een combinatie van thuis en op locatie leren als de meest ideale leercontext. Zij staan daarnaast open voor alleen leren op locatie, vanwege de aanwezigheid van een begeleider (zie paragraaf 5.4).

4. Mate van zelfsturing

Om aan de behoeften van de deelnemer en begeleider tegemoet te komen, lijkt

overleg tussen beiden de beste oplossing, zo ook voor laagopgeleiden. Maar dit kan verschillen voor de taken. Als het gaat om het stellen en beantwoorden van vragen kan de deelnemer misschien eerder een bepalende factor zijn dan bij de beoordeling of certificering (zie paragraaf 5.5).

De randvoorwaarden en competenties van de begeleider vormen samen een kader voor de ondersteuning bij digitaal leren. Dit wordt beschreven in de vorm van een "eisenpakket" voor ondersteuning bij digitaal leren. Dit wordt gecheckt aan de hand van een aantal scenario's van digitaal leren uit de praktijk. Op basis van deze check wordt gekeken welke good practices constructieve vormen van digitale leren zijn. Dit geeft antwoord op de vierde onderzoeksvraag, te weten:

1.4: "Welke scenario's van digitaal leren voor laagopgeleiden voldoen aan het eisenpakket van digitaal leren om een succesvol leerresultaat te kunnen behalen?"

Antwoord:

Als inspiratiebron zou Stichting Expertisecentrum ETV.nl kunnen kijken hoe de virtuele klas van het da Vinci College, de Leercentra van Seniorweb, het Skills for Life Support Programme and Coaches en het programma van het Spring Instituut in samenwerking met het ROC Mondriaan hun oefen- en leeromgeving van digitaal leren hebben vormgegeven. De toetsingswijze en – inhoud van Ikleerdigitaal.com en de NTI kunnen als goed voorbeeld dienen om de certificering van programma's van Stichting Expertisecentrum ETV.nl vorm te geven (zie paragraaf 7.1).

Hierbij is enkel en alleen gekeken naar het Skills for Life Support Programme als buitenlands voorbeeld, daar van de andere Europese projecten te weinig informatie verkregen kon worden.

De antwoorden op bovenstaande 4 onderzoeksvragen geven het antwoord op de eerder vermelde deelvraag betreffende ondersteuning van digitaal leren.

2.2 Certificering

Het tweede deel van het onderzoek moet uiteindelijk inzage geven in welke mogelijkheden er voor online certificering zijn. Kan men de doelgroep laagopgeleiden online certificeren en hoe gaat men dan te werk? Welk algemeen model voor certificering kan richtinggevend zijn en waarom? Hierbij moet uiteraard gekeken worden naar wat het meest bruikbaar is gezien de digitale werkwijze, maar ook voor de doelgroep.

Eerste onderzoeksvraag is dan ook:

2.1: "Welk model voor online certificering na digitaal leren moet worden gehanteerd voor de doelgroep laagopgeleiden?"

Antwoord:

Uit het deskresearch komt geen eenduidig model naar voren dat voor laagopgeleiden kan worden gehanteerd. Reden hiervoor is dat er te weinig onderzoek naar certificering van digitaal leren bij laagopgeleiden is gedaan. Er kan nu nog een keuze worden gemaakt tussen schriftelijke toetsing, portfoliomethodiek en assessment. Kwantitatief onderzoek moet uitsluitend geven op deze vraag (zie paragraaf 6.1.1, 6.1.2 en 6.1.3).

Naast het bekijken van de bruikbaarheid moet men de inhoud en vorm vaststellen. Allereerst de inhoud. Over welke inhoud hebben we het? Aan de hand van welke standaarden moet beoordeeld worden? In het land zijn vele niveau-indelingen voor Educatie gemaakt, maar welke is nu de meest bruikbare om te standaardiseren en waarom? Hierbij moet ook bekeken worden bij welke inhoudelijke programma's certificering dan moet en kan aansluiten.

De tweede onderzoeksvraag luidt:

2.2: "Welke inhoudelijke standaarden moeten geformuleerd worden als basis voor online certificering voor laagopgeleiden?"

Antwoord:

Het blijft een lastig aspect om een niveau-indeling te kiezen en te hanteren voor certificering. De keuze voor een indeling hoeft ook niet gemaakt te worden. Centraal staat dat als er gecertificeerd moet worden, elk certificaat gelieerd moet worden aan de beschreven indelingen uit figuur 5 (zie paragraaf 6.2.7), waarbij de KSE-niveaus geschakeld moeten worden aan de indeling van het EQF, het NLQF, de Raamwerken Nederlands (V)MBO en NT2 en het Referentiekader Taal en Rekenen Van Meijerink. Wat betreft de inhoud voor de onderste 2 niveaus zou men een keuze kunnen maken voor een overkoepelende term, namelijk basisvaardigheden. Dat zou de maat zijn, waarin alle soorten vaardigheden worden meegenomen die besproken zijn in het IVO (Interdepartementaal Vaardigheden Overleg) van de 9 Ministeries (IVO, 2010). Hierbij gaat het om de volgende soorten vaardigheden:

- *Lezen, schrijven en rekenen*
- *Sociale en juridische vaardigheden*
- *Digitale vaardigheden*
- *Financiële vaardigheden*
- *Gezondheidsvaardigheden*

Bij elke schaal moet een beschrijving worden gemaakt die men mogelijk in het EQF

en de niveaus van Meijerink zou kunnen hanteren. Aanrader is wel om dan de niveaus van Meijerink hierop te laten aansluiten. Dit betekent dat er aan de onderkant een niveau bijkomt, laten we dit niveau F noemen gevolgd door 1F, enz.(zie paragraaf 6.2.8).

Zo kan er op de onderste twee niveaus gecertificeerd worden voor Rekenen en Digitale Vaardigheden. Dit moet eerst wetenschappelijk getoetst worden, zowel onder de begeleiders als de deelnemers (die in educatieve trajecten deze vaardigheden aanleren). Dit om te voorkomen dat de inhoudelijke leeropbrengsten voor certificering te ver verwijderd zijn van het educatieve traject door de begeleider en voor de deelnemer. Daarnaast zou men de maten moeten objectiveren en via een wetenschappelijke analyse moeten vastleggen. Anders kan men niet van een landelijke objectieve standaard voor certificering spreken. Dit validiteitsonderzoek moet ook voor de andere basisvaardigheden worden gedaan. Bijlage 2 geeft het inhoudelijk resultaat van de wetenschappelijke analyse voor de vaardigheden Rekenen en Digitale Vaardigheden, waarbij de inhoudelijke leeropbrengsten voor deze twee soorten vaardigheden voor de onderste twee niveaus bepaald en geobjectiveerd zijn.

De vorm is deels ook afhankelijk van de mogelijkheden van het systeem en de competenties van de doelgroep en de beoordelaars (en begeleiders). Er moet een certificeringsvorm gekozen worden, die hanteerbaar is en aansluit bij de mogelijkheden van de ICT. De derde onderzoeksvraag luidt dan ook:

2.3: "Welke toetsingsvorm voor online certificering voor laagopgeleiden kan worden geoperationaliseerd?"

Antwoord:

Voor laagopgeleiden lijkt een toets achter de PC het meest geschikt, waarbij men zelf het tijdstip en de locatie van toetsing bepaalt. Dit heeft de eerder de voorkeur dan de portfoliomethodiek of het assessment. De toets moet gemaakt kunnen worden met een makkelijk programma op de pc of het internet en de scores moeten getoond kunnen worden. Dat is belangrijk dan de hulp of uitleg van een begeleider en de aanwezigheid van een helpdesk (zie paragraaf 6.1.4).

Een vierde en laatste vraag is de vraag van validiteit en betrouwbaarheid. Certificering kan alleen gebeuren en plaatsvinden als dat op een valide en betrouwbare wijze gebeurt. Vraag is hoe men subjectiviteit van beoordeling kan ondervangen? Men moet er namelijk voor zorgen dat er een objectieve maat is. De vierde vraag van dit onderzoek luidt als volgt:

2.4: "Welke toets van validiteit en betrouwbaarheid verzekert een objectieve online certificering voor laagopgeleiden?"

Antwoord:

De toets van validiteit en betrouwbaarheid is iets dat landelijk opgelost moet worden. Het is inzichtelijk geworden dat Stichting Expertisecentrum ETV.nl voor de uitdaging staat om haar programma's te certificeren (zie paragraaf 7.2). Gezien de reactie van de deelnemers en hun keuze voor een toets achter de PC is dat mogelijk en wenselijk. Daarnaast kunnen eindtermen geobjectiveerd en gestandaardiseerd worden, dat bij dit onderzoek voor de vaardigheden Rekenen en Digitale Vaardigheden is gedaan (zie het antwoord op onderzoeksvraag 2.2). Dan is nog de vraag welke programma's wel en niet gecertificeerd moeten worden en hoe dat aan de landelijke niveaus van educatie en de basisvaardigheden van het IVO gelieerd moeten worden. Hiervoor is een landelijke keuze nodig, die waarschijnlijk gemaakt moet worden door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OC&W) en Stichting Expertisecentrum ETV.nl (als vertegenwoordiging van distant learning) en bij voorkeur afgestemd op certificering vanuit het formele leren in samenspraak met de MBO-Raad.

Deze vier vragen geven gezamenlijk een antwoord op de eerdergenoemde deelvraag betreffende certificering.